

FRÁSÖGN

af 129. þingi Alþjóðáþingmannasambandsins (IPU) og tengdum fundum í Genf 7.-9. október 2013.

Af hálfu Íslandsdeildar þingmannanefndar IPU sótti fundinn Ragnheiður Ríkharðsdóttir, formaður og Birgitta Jónsdóttir auk Örnú Gerðar Bang, ritara Íslandsdeildar. Einnig sótti fundinn Einar K. Guðfinnsson, forseti Alþingis. Helstu mál á dagskrá voru hlutverk þjóðþinga við að stuðla að heimi án kjarnorkuvopna, málefni Sameinuðu þjóðanna með áherslu á þúsaldarmarkmiðin og hlutverk þjóðþinga við vernd réttinda barna. Nefnd um málefni Sameinuðu þjóðanna fundaði í tengslum við þingið auk þess sem haldin var málstofa um bann við notkun kjarnorkuvopna. Enn fremur fór fram utandagskrárumræða um hlutverk þjóðþinga við eftirlit með eyðingu efnavopna og bann við notkun þeirra. Um 1.190 þátttakendur sóttu þingið, þar af 539 þingmenn frá 132 ríkjum og 40 þingforsetar.

Tólþlús-hópurinn, sem er samstarfsvettvangur vestrænna lýðræðisríkja, hittist að venju flesta morgna meðan á þinginu stóð. Á þeim fundum var farið yfir helstu mál þingsins og afstaða sendinefnda samræmd eins og hægt er, auk þess sem valdir voru fulltrúar hópsins í embætti og störf á vegum IPU. Formaður hópsins, Robert del Picchia frá Frakklandi, stýrði fundunum. Fulltrúar Tólþlús-hópsins í framkvæmdastjórn IPU kynntu helstu niðurstöður funda stjórnarinnar sem haldnir voru 5. - 6. október og funda stjórnarnefndar Tólþlús-hópsins sem haldinn var í París í byrjun september. Rætt var um ráðningu nýs framkvæmdastjóra IPU og breytingar á samþykktu verklagi. Kom fram sú tillaga á fundi framkvæmdastjórnar IPU að tekið yrði tillit til þjóðernis nýs framkvæmdastjóra og staðan látin rótera eftir heimsálfum. Fór fram umræða um málið og voru fulltrúar Tólþlús-hópsins ekki samþykkir henni. Á haustþingi IPU 2013 losnar staða fyrir tvo fulltrúa Tólþlús-hópsins í framkvæmdastjórn, en síðastliðin fjögur ár hefur Krister Örnfjäder frá Svíþjóð verið fulltrúi Norðurlanda í stjórninni. Norski þingmaðurinn Truls Wickholm hafði gefið kost á sér sem nýr fulltrúi norrænu landanna í framkvæmdastjórninni en þar sem hann náði ekki endurkjöri í þingkosningunum í Noregi í september bauð enginn fulltrúi norrænu ríkjanna sig fram að þessu sinni. Kosnir voru tveir nýir fulltrúar Tólþlús-hópsins í framkvæmdastjórn til næstu fjögurra ára en Örnfjäder mun áfram sitja stjórnarnefndarfundi Tólþlús-hópsins og tala þar röddu norrænu landsdeildanna.

Við setningu 129. þingsins flutti forseti IPU, Abdelwahad Radi, ávarp þar sem hann bauð þátttakendur velkomna og kynnti dagskrá þingsins. Hann ræddi m.a. um hryðjuverkaárásirnar sem framdar voru nýverið í Kenía og átökin í Sýrlandi. Hann lagði áherslu á að eingöngu væri hægt að ná fram friði með orðræðu og samningaviðræðum og IPU hefði ávallt talað einni röddu og gagnrýnt harðlega þau mannréttindabrot og þær hörmungar sem hefðu fylgt átökunum.

Átta tillögur að neyðarályktun voru lagðar fram við upphaf þingsins og fjölluðu þrjár þeirra um ástandið í Sýrlandi. Voru fjórar tillögur dregnar til baka til stuðnings við aðrar tillögur. Aðeins er hægt að taka fyrir eitt mál utan dagskrár á hverju þingi samkvæmt reglum IPU. Tillaga Danmerkur, Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar um hlutverk þjóðþinga við eftirlit með eyðingu efnavopna og bann við notkun þeirra var samþykkt af meiri hluta þingsins. Formaður finnsku landsdeildarinnar, Maria Lohela, kynnti tillöguna fyrir hönd norræna hópsins á þingfundi. Fyrir hönd norrænu landsdeildanna fordæmdi hún og harmaði notkun efnavopna í Sýrlandi og sagði það færa sönnur á að til séu birgðir af vopnunum sem ákveðnir hópar eru tilbúnir til að beita. Sú staðreynd hafi hvatt norrænu landsdeildirnar til að varpa fram spurningunni: Hvað geta þjóðþing gert til að styðja við markmið samningsins um bann við þróun, framleiðslu, söfnun og notkun efnavopna og um eyðingu þeirra (Chemical Weapons Convention) og stuðlað að eyðingu þeirra? Í umræðum um neyðarályktunina var mikilvægi

samningsins um efnavopn áréttað en hann nýtur stuðnings um allan heim og hefur verið fullgiltur af 189 ríkjum þar sem búa yfir 98% íbúa heims. Ályktun þingsins endurspegladi málefni umræðunnar og var hún samþykkt.

Fastanefndirnar þrjár tóku fyrirframákveðin mál til umfjöllunar. Í 1. nefnd, um frið og alþjóðleg öryggismál, var umræðuefnið hlutverk þjóðþinga við að stuðla að heimi án kjarnorkuvopna. Skýrsluhöfundar skýrðu fundargestum frá vinnu nefndarinnar og kynntu drög að skýrslu hennar. Í skýrslunni er m.a. lögð áhersla á nauðsyn þess að þingmenn tryggji að samning um bann við útbreiðslu kjarnorkuvopna (*Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)*) sé virtur og tryggi afvopnun í aðildarríkjum til lengri tíma. Áður en umræðurnar hófust horfðu nefndarmenn á heimildarmynd um sögu og þróun kjarnorkuvopna í boði landsdeildar Kasakstans sem varpaði ljósi á umræðuefnið. Í framhaldinu héldu sérfræðingar fyrirlestra um viðfangsefnið. Birgitta Jónsdóttir tók þátt í störfum nefndarinnar og lagði áherslu á að það sinnuleysi sem hættunni af notkun kjarnorkuvopa sé sýnt sé afar ógnvekjandi og óásættanlegt. Hún benti á að við búum nú þegar yfir verkfærum sem geta unnið að algjörrri eyðingu kjarnorkuvopna á næstu fimm árum í heiminum. Í framhaldinu hvatti hún Bandaríkin, Rússland, Bretland, Frakkland, Kína, Indland, Pakistan, Norður-Kóreu og Ísrael til að eyða þeim kjarnorkuvopnum sem þau búa yfir. Þá lagði hún áherslu á að þingmenn frá framangreindum ríkjum stuðluðu að því að eyðing kjarnorkuvopna gæti átt sér stað og benti í því sambandi á handbók sem IPU gaf út um afvopnun og bann við útbreiðslu kjarnorkuvopna með leiðbeiningum og framtíðarsýn.

Í 2. nefnd, um sjálfbæra þróun, efnahags- og viðskiptamál, var fjallað um þýðingu lýðfræðilegrar þróunar og náttúrulegar takmarkanir á þróun ríkja. Ragnheiður Ríkharðsdóttir tók þátt í störfum nefndarinnar. Í 3. nefnd, um lýðræði og mannréttindi, var fjallað um hlutverk þjóðþinga við vernd réttinda barna. Þá fundaði nefnd um málefni Sameinuðu þjóðanna í tengslum við þingið og fjallaði m.a. um samstarfið milli Sameinuðu þjóðanna, þjóðþinga og IPU auk sérstakrar umræðu um afvopnun og mannréttindi minnihlutahópa.

Á lokadegi þingsins sendi forseti IPU frá sér yfirlýsingu þar sem hann lýsti yfir áhyggjum af nýlegum hryðjuverkaárásum í Westgate-verslunarmiðstöðinni í Naíróbí í Kenía og sendi samúðarkvæðjur frá IPU og fulltúum þess til þings og íbúa Kenía á þessum erfiðu tímum. Þá lýsti hann yfir áhyggjum af fjölgun hryðjuverka í Kenía og öðrum Austur-Afríkuríkjum og fordæmdi þær harðlega.

Ráð IPU kom tvisvar saman á þinginu og afgangi fjölda mála. Aðildarríki IPU eru nú 162. Rætt var um fjárhagsáætlun fyrir árið 2014 og yfirlit yfir skipulagða fundi og framkvæmdir seinni hluta árs 2014 og 2015. Þá var tekin ákvörðun um að bæði vor- og haustþing IPU skuli vara í fjóra daga frá árinu 2014 (samkvæmt núverandi skipulagi stendur haustþingið yfir í þrjá daga og vorþingið í fimm daga). Jafnframt var samþykkt að nefnd um málefni Sameinuðu þjóðanna fengi sömu stöðu og fastanefndirnar þrjár hafa innan IPU. Þá var tekin ákvörðun um framkvæmd ráðningar nýs framkvæmdastjóra IPU en hann verður valinn á vorþingi 2014.

Nefnd um mannréttindi þingmanna kynnti skýrslur um brot gegn mannréttindum þingmanna og samþykkti ráð IPU fjölmargar ályktanir á grundvelli þeirra. Í framhaldinu hélt Birgitta Jónsdóttir ræðu um dómsmál sitt fyrir bandarískum dómstólum vegna aðkomu hennar að gerð myndbands sem WikiLeaks birti. Mál Birgittu hefur verið til umfjöllunar hjá mannréttindanefnd IPU sem hefur m.a. fjallað um það út frá tjáningarfrelsi sem hornstein lýðræðis. Birgitta lagði í máli sínu áherslu á mikilvægi þess að vernda friðhelgi einkalífs en eins og málum er háttað í dag eru notendur samskiptavefja á internetinu ekki lagalega varðir. Hún hvatti IPU til að stuðla að bættu lagaumhverfi fyrir notendur internetsins og nefndi í því samhengi mál Edwards Snowden, fyrrverandi starfsmanns leyniþjónustu Bandaríkjanna, sem lak upplýsingum um persónunjósnir Þjóðaröryggisstofnunar Bandaríkjanna til fjölmiðla. Þess má geta að 198 þingfulltrúar á 129. þingi IPU voru konur (31%), sem er lakari árangur en náðist á síðasta þingi (33%). Vorþingið 2014 verður haldið í Genf 17.–20. mars. Frekari upplýsingar má nálgast á nefndasviði og á vefsvæðinu: <http://www.ipu.org/>.

